

Rezhim dostupa: http://russian.china.org.cn/international/txt/2017-06/06/content_40975788.htm (06.06.2017). – Nazvanie s ekrana.

5. Minskaya deklaratsiya i rezoliutsii, priniatie parlamentskoy assamblei OBSE na dvadtsat shestoy ehzegodnoy sessii [Tekst] // Parlametskaya assambleya OBSE, Minsk, 5–9 iyulia 2017. – S.5–6.

6. Sadovskaya A. Evoliutsiya politiki Evropeiskogo Soyuzu v otnoshenii stran Yuzhnogo Sredizemnomoriya v 2000–e gg. [Tekst] // Zhurnal mezhdunarodnogo prava i mezhdunarodnykh otnosheniy. – 2009. – №1.

7. 2017 migrant death toll in Mediterranean surpasses 2,000, UN reports [Electronic resource] / Daily Sabah Europe. – Regime to access: <https://www.dailysabah.com/europe/2017/06/24/2017-migrant-death-toll-in-mediterranean-surpasses-2000-un-reports> (23.06.2017). – Title from screen.

Vonsovych O. S., PhD in Political Science, associate professor of international relations department of Private Joint Stock Company «Higher educational institution «University of Central Europe» (Ukraine, Kyiv), sefurof@ipnet.ua

Characteristic features of the current state of security in the Mediterranean region

The purpose of this article is to identify the characteristics of the current state of security in the Mediterranean region. During writing, the author used the following methods: analysis, synthesis, comparison, induction, deduction. The main obtained conclusions are as follows: the characteristic features of the current security situation in the Mediterranean region are manifested in the development of cooperation with such leading security organizations as NATO, OSCE and UN; NATO provides security with military means, and also holds regular consultations with representatives of the countries of the region with the aim of developing various programs, initiatives and plans of action, both military and non-military; OSCE gives preference to political and humanitarian instruments that are aimed at combating terrorism, extremism, religious persecution, genocide and other manifestations of human rights violations; UN, to a greater extent, is involved in the problem of illegal migration, which also has a negative impact on the security status of the Mediterranean region.

Keywords: The Mediterranean region, security, challenges, threats, NATO, OSCE, UN.

* * *

УДК 327

Зименкова В. В.,
аспірантка кафедри міжнародних відносин
і зовнішньої політики, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
v.zymenkova@gmail.com

АНТИТЕРОРИСТИЧНА ОПЕРАЦІЯ США В АФГАНІСТАНІ: ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ

Представлено аналіз планування США першого етапу війни з тероризмом, який відбувся по втручанню в Афганістан після терактів 11 вересня 2001 року. Стаття акцентує увагу на отриманні США необхідних для здійснення операції прав прольоту і базування військ США і НАТО в країнах Перської затоки і Центральної Азії, використання російського фактора і отримання підтримки Пакистану.

Ключові слова: Афганістан, США, «Непохитна свобода», НАТО, «Талібан», «Аль-Каїда», геополітика, зовнішня політика США, Центральної Азії.

Особливу роль в афганській кампанії треба було зіграти Пакистану. Вашингтон розумів, що досягти успіхів в Афганістані неможливо буде без підтримки Пакистану.

США підготували список вимог до Пакистану, що складався з 7 пунктів: припинення операцій «Аль-Каїди» на пакистанському кордоні; надання американській авіації права здійснювати таємні перельоти через територію Пакистану і таємно сідати на пакистанських аеродромах; надання США доступу до пакистанських військових баз; надання США розвідувальної та імміграційної інформації; повне припинення поставок пального «Талібану»; засудження нападів 11 вересня і «припинення всіх внутрішніх

виразів підтримки тероризму проти США, їх друзів або союзників». І заключна вимога, яка, як визнав державний секретар Колін Пауел у розмові із своїм заступником Річардом Армідеджем, звучала дуже спірно: «Якщо з'явиться підтвердження наявності мережі Усами бін Ладена та Аль-Каїди в Афганістані і якщо Афганістан і «Талібан» продовжать надавати йому притулок, то Пакистан розірве дипломатичні відносини з «Талібаном», припинить підтримку «Талібану» і допоможе США ліквідувати Усаму бін Ладена та «Аль-Каїду» [1].

Армітедж запросив керівника розвідки Пакистану генерала Махмуда до Державного департаменту та передав йому аркуш паперу з вимогами. Колін Пауел подзвонив президенту Первезу Мушаррафу та сказав, що США потрібен хтось на їхньому фланзі, який бився б разом з ними, та «відверто кажучи, американський народ не зрозуміє, якщо Пакистан не буде в цій битві з США». Мушарраф відповів, що Пакистан буде підтримувати Сполучені Штати [2].

15 вересня президент Мушарраф зустрівся з послом США в Пакистані В. Чемберлен та висунув зустрічні вимоги. Він хотів, щоб США натиснули на Індію з кашмірської проблеми і допомогли вирішити її на користь Пакистану. Посол відмовила, пояснивши, що зараз мова йде про терористів, які атакували Америку на її території. 9 Мушарраф, зацікавлений використати свою позицію для отримання переваг перед Індією, також попросив, щоб американські літаки для своїх операцій в Афганістані не використовували бази в Індії, з чим Чемберлен погодилась. Зрештою, президент Пакистану прийняв більшість вимог Сполучених Штатів, відмовившись, проте, надати їм право на перельоти над пакистанської територією і таємні посадки на місцевих аеродромах і надати доступ до більшої частини військово-морських баз і портів. Сполучені Штати теж погодилися з більшістю вимог Мушаррафа: американські літаки не літатимуть над пакистанськими ядерними об'єктами, Сполучені Штати не будуть атакувати Афганістан з території Пакистану. Сполучені Штати також обіцяли Пакистану надання економічної допомоги та зняття санкцій.

Підтримка Мушаррафа стала найважливішим фактором початкових успіхів США в Афганістані. Цей крок пакистанського керівництва був сприйнятий в Білому домі як знак рішучості Пакистану відмовитися від підтримки мусульманських радикалів в регіоні. Заохочуючи рішучість Мушаррафа, президент Буш наказав підготувати пакет військової та фінансової допомоги Пакистану.

Також у адміністрації Буша погодилися, що важливим для операції стане використання сил Північного альянсу – об'єднання ряду польових командирів північного Афганістану, який сформувався в 1996 р. для боротьби з «Талібаном».

До 11 вересня адміністрація Клінтона категорично відмовлялася озброювати Північний альянс через низку проблем. Більшість їх лідерів були бандитами, правопорушниками та наркоторговцями. Крім того, Росія та Іран, які фінансово підтримували Альянс, мали сильний вплив на деяких воєначальників.

Але загроза з боку бін Ладена призвела до виправдання цих ризиків. Пол Вулфовіц, добре знайомий

з досвідом СРСР в Афганістані в 80–х роках, був стурбований тим, що американці можуть потрапити в ту ж пастку. Він вважав, що злиття американських і афганських військ зменшить рівень небезпеки для американців [3].

У Вашингтоні також розуміли, що без використання російського фактора можливості США по проведенню кампанії в Афганістані були б істотно обмежені. З середини 1990–х років Росія здійснювала підтримку військ Північного альянсу, прагнучи уберегти південні кордони Центральної Азії від вторгнення ісламістів.

22 вересня 2001 р. Дж. Буш звернувся до президента Росії В. Путіна з проханням про підтримку дій США в регіоні. Путін відповів, що Росія надасть США дозвіл на проліт, але лише для гуманітарних цілей. Також він сказав, що Росія не може відправити війська до Афганістану, вірогідно, не бажаючи повторювати катастрофу радянського втручання. Але Росія була готова допомогти у здійсненні пошуково–рятувальних операцій на півночі Афганістану.

Дж. Буш–мол. також запитав, чи зможе російський президент скористатися своїм впливом на країни Центральної Азії, щоб допомогти США отримати бази в регіоні. Путін відповів, що «готовий розповісти головам урядів держав Центральної Азії, що не має заперечень проти ролі США у Центральній Азії, поки США ведуть війну з терористами і не мають намірів закріпити свою військову присутність на постійній основі». Він сказав, що Росія буде робити більше для США, ніж її традиційні союзники [4].

Це була значна та дивна поступка, оскільки Центральна Азія – це традиційна зона інтересів Росії. Як правило, Росія підозрювала приховані мотиви у будь-якій присутності США в цьому регіоні. Але вірогідно, що Путін побачив можливість поліпшити відносини між США та Росією. «Холодна війна» закінчилася, і національна безпека вже не була грою з нульовою сумою. Здавалося, що Путін хотів перейти з розряду ворогів до повного відчуття загальної безпеки.

Після терористичних актів 11 вересня 2001 р. значення Центральної Азії в стратегічному плануванні США і НАТО різко зросло, зокрема, у зв'язку з розміщенням військових контингентів на території ряду центральноазіатських держав. Так, після теракту 11 вересня 2001 року США відкрили військові бази в Центральній Азії: «Ханабад» в Узбекистані, «Манас» – в Киргизстані.

У державному департаменті США вважали, що країни регіону із задоволенням зустрінуть появу американських військ в Афганістані. За словами колишнього посла США в Узбекистані Д. Пресела, на початку нової афганської кампанії всі центральноазіатські держави сподівались на тривалу присутність Сполучених Штатів у регіоні, маючи на увазі дві мети: ліквідацію джерела загроз в Афганістані і зменшення залежності від Росії [5].

Курс на зближення США з Узбекистаном і Таджикистаном на початку 2000–х років розглядався експертами, з одного боку, як частина стратегії охоплення з півночі афгано–пакистанської зони нестабільності, а з іншого – як спроба зміцнити американську присутність в Центральній Азії. Малі та середні країни

Центральної Азії вчилися відстоювати свої інтереси, граючи на протиріччях Росії та США.

Після подій 11 вересня 2001 року було прискорено підготовлено нову редакцію Стратегії національної безпеки США. Документ було оприлюднено 17 вересня 2002 р [6]. Саме в ньому були вперше змінені американські пріоритети в сфері безпеки. Новий документ якісно відрізнявся від попередніх тим, що він чітко окреслював позицію США з усіх найбільш важливих проблем міжнародної політики, показував, як Вашингтон має намір будувати свою політику по відношенню до тих чи інших держав і регіонів, давав досить повне уявлення про цілі, завдання, а також методи їх досягнення. Вашингтон розробив зовнішньополітичну програму, яка стосувалася не тільки всієї системи міжнародних відносин і політики США щодо великих держав, а й зачіпала тим чи іншим чином Центральну Азію і Каспійський регіон.

У попередніх редакціях документу традиційно перше місце в числі американських зовнішньополітичних пріоритетів займала Латинська Америка. На другому місці йшла Європа як центр протистояння з Радянським Союзом, а після його розпаду – з Росією. На третьому місці йшов Близький Схід – головний нафтоносний регіон.

Однак в «Стратегії національної безпеки» 2002 року вперше на перше місце було поставлено Євразію – регіон ЦА і Афганістану. Адміністрація Буша–мол. вирішила, що цей регіон стає центром світової політики в XXI столітті і тут зосереджені виклики і можливості для США в XXI столітті. На другому місці опинилася Західна півкуля, а Європа була «відкинута» на третю позицію в числі американських зовнішньополітичних пріоритетів. Таку небачено швидко революцію американці провели в своїх концептуальних доктринах.

Даний документ ще більше продемонстрував намір США активно брати участь в міжнародній політиці. Це означало, що США визначили для себе роль провідної держави в світі, яка, в силу своєї «безпрецедентною» військової, політичної та економічної потужності, повинна вести за собою всі інші держави і формувати світовий порядок на свій розсуд.

Згідно з новою стратегією національної безпеки, США повинні діяти більш масштабно, рішуче і, якщо необхідно, самостійно для забезпечення національної безпеки і захисту своїх інтересів по всьому світу. Для досягнення своїх цілей США мали намір комбінувати військові, політичні та економічні засоби.

Для центральноазіатських держав найважливішим моментом «Стратегії» став твердий намір США не залишати поза зоною свого стратегічного впливу регіон Центральної Азії і Каспійського моря. Зокрема, в шостому розділі стратегії говорилося про «зміцнення енергетичної безпеки США» за рахунок поставок енергоресурсів, в тому числі і з Центральної Азії та Каспійського регіону.

Однак, незважаючи на заявлену декларацію про енергетичну важливість цих регіонів для американської економіки, очевидно, що США в середньостроковій перспективі мали намір, в першу чергу, встановити і посилити свою стратегічну присутність в Центральній Азії, яка все більше ставала необхідним елементом американської стратегії щодо Китаю, Росії, Південної

Азії та Афганістану, а також Середнього і Близького Сходу.

Звідси в цьому документі і в цілій серії документів 2002–2004 рр. з'явилися важливі висновки. Перший – Сполучені Штати повинні стати євразійської державою. До цього моменту американці не відносились до євразійства серйозно.

Другий висновок полягав у тому, що події в Центральній Азії вимагають трансформації ролі НАТО. Тоді, в 2002–2004 рр., американці чимало говорили про те, що місія НАТО в Європі закінчена, майбутнє військової місії альянсу – в Азії. І саме в Азії Сполучені Штати повинні реалізувати свої основні зовнішньополітичні пріоритети.

В політиці США по відношенню до країн Центральної Азії після терактів 11 вересня було два основних наслідки. По–перше, боротьба з тероризмом, яка уявляється як якісно інша загроза, була поставлена на перше місце. По–друге, дещо змінились пріоритети США в державах Центральної Азії: вперше на перший план вийшов Узбекистан. Ці наслідки, звичайно, взаємопов'язані, оскільки війна з глобальним тероризмом обумовила пріоритетність Узбекистану: держава, яка розташована ближче до основних полів битв на півдні. Крім того, Узбекистан прагнув грати самостійну роль і з кінця 1990–х років скоротив свою участь в інтеграційних процесах під егідою СНД [7]. Рівнинний рельєф кордону між Узбекистаном і Афганістаном дозволяв здійснювати вильоти союзницької авіації з меншими витратами, ніж при базуванні авіації в сусідньому Таджикистані. Крім того, Узбекистан і Афганістан були пов'язані діючої автодорогою, що дозволяло оперативно здійснювати постачання бази Північного альянсу в Мазарі–Шаріфі на півночі Афганістану.

Адміністрація Клінтона в основному була зацікавлена в збереженні та укріпленні державного суверенітету Узбекистану як в способі протидії можливого посиленню Росії на центральноазіатському напрямку і забезпеченні широкого доступу до її нафторесурсів. Адміністрація же Буша–молодшого, на доповнення до цього, розглядала центральноазіатські країни в якості «прифронтових держав», як зручних плацдармів для збройної боротьби з «Талібаном» та «Аль–Каїдою» та ведення «глобальної війни з тероризмом».

Однак Ташкент не поспішав надавати свої ресурси в розпорядження США. Узбекистан протягом півтора тижнів давав ухильні відповіді на запити з Вашингтона, бажаючи для початку переконатися в серйозності намірів США. Для прискорення переговорів в Ташкент вилетів міністр оборони США Д. Рамсфельд. 5 жовтня 2001 р. домовленість з президентом Узбекистану І. Карімовим про використання узбецького повітряного простору та авіаційної бази в Ханабаді була досягнута. На спільній прес–конференції Рамсфельд заявив: «Інтереси США полягають в налагодженні довгострокових відносин з Узбекистаном і не обмежуються тільки поточним питанням» [8]. Це висловлювання справило сильне враження на Карімова, який поспішив повідомити про це присутнім журналістам. На запитання одного з них, чи була заздалегідь поінформована про поточні

домовленості Росія, Карімов поспішав на висловлювання В. Путіна, зроблене в кінці вересня 2001 р. Однак з його слів випливало, що прямих консультацій між Росією і Узбекистаном з цього приводу не було. Справа була в тому, що Росія не мала хороших стосунків з Узбекистаном, ключовою державою Центральної Азії.

Авіабаза Ханабад, звана також Карші–Ханабад, відіграла важливу роль в операції «Непохитна свобода» і використовувалася в якості командного пункту для нанесення повітряних ударів, координації дій сил спеціальних операцій, проведення пошуково–рятувальних операцій в північному Афганістані.

У Киргизстані американці отримали найбільшу для них на пострадянському просторі військово–повітряну базу поблизу аеропорту Манас недалеко від столиці країни, що почала функціонувати у грудні 2001 р. База та аеропорт мають одну злітно–посадкову смугу, яка здатна приймати стратегічні бомбардувальники та важкі військово–транспортні літаки. Американці за свій рахунок відремонтували злітно–посадкову смугу та замінили застаріле обладнання.

Збройні сили США мали приблизно 700 чоловік на військової базі Манас. Манас в основному грав роль центру тилового забезпечення і пункту дозаправки паливом військово–транспортних літаків ЗС США. Крім того, база приймала невеликі підрозділи бойових літаків країн НАТО, і на ній базувалися деякі підрозділи сил коаліції, а також медичний підрозділ Республіки Корея. В цілому адміністрація президента Акаєва менше афішувала свої зв'язки з коаліційними силами, ніж Карімов, а сама присутність військ США і НАТО в Киргизстані набагато менш популярна серед місцевих жителів, ніж в Узбекистані. Проте, присутність США в Манасі було прибутковою для Киргизстану, оскільки США, як повідомляють, платили 7 тис. доларів за кожен виліт літаків.

У Таджикистані формально США не мали жодних сил, але отримали право на проліт. Американські експерти припускали, що президент Рахмон безсумнівно не заперечуватиме проти прямої військової присутності ЗС США на своїй території, якщо це буде пов'язане з відповідною економічною вигодою. У Таджикистані багато об'єктів, які становлять інтерес для США, які можна було б відновити при відповідних фінансових вкладеннях. При необхідності Сполучені Штати могли б фінансувати відновлення інфраструктури та використовувати розташовані на півдні країни уздовж афганського кордону аеродроми Хорог, Курган–Тюбе, Пархар і Куляб. Останній колись був досить великою радянською базою та був обстежений Центральним командуванням відразу після 11 вересня, але був відкритий через його поганий стан.

На території Таджикистану в Душанбе також знаходилась 201 мотострілецька дивізія ЗС Росії чисельністю 7800 чоловік, а також 100 осіб французького персоналу, розгорнутого в аеропорту Душанбе для тилової підтримки французьких сил, що діяли в Афганістані в рамках міжнародних сил з підтримки безпеки.

Казахстан є найбільш віддаленим від Афганістану з п'яти центральноазіатських держав. Країна надала США права прольоту і доступу на свою територію для перекидання матеріально–технічних засобів, проте не

мала місць базування будь-яких бойових підрозділів ЗС США.

З урахуванням регіонального суперництва з Узбекистаном, Казахстан спробував змінити цю ситуацію, побоюючись, що тісні зв'язки між Ташкентом і Вашингтоном підуть в кінцевому підсумку йому на шкоду і будуть впливати на амбіції Карімова до політичної гегемонії Узбекистану в Центральній Азії. До кінця 2001 і в 2002 рр. Астана неодноразово виступала за більш тісні військові зв'язки з США, щоб компенсувати нарощування американських військ в Ханабаді. Зрештою, США задовольнили бажання Астани і підписали угоду, що передбачає можливість використання коаліційними силами трьох аеродромів на півдні країни (Чимкент, Луговий і Алма-Ата) для посадки в екстрених випадках. Ці три аеродрому розташовані на південному сході країни вздовж кордону з Киргизстаном і Узбекистаном і майже на такій же відстані від Афганістану, як Ташкент і Манас.

Туркменістан, залишаючись поза коаліцією, надав США і коаліційним силам права прольоту з гуманітарними місіями, але утримався від надання військової підтримки в будь-якій формі.

Необхідними для здійснення операції стали також права прольоту і базування військ США і НАТО в країнах Перської затоки, а також можливість здійснювати рятувально-пошукові операції.

Рада із співробітництва арабських країн Перської затоки зобов'язалась підтримати міжнародну коаліцію проти тероризму, посилюючись на «готовність своїх членів брати участь у будь-яких спільних діях, що мають чітко визначені цілі». Подібні застереження вказували на приховане невдоволення мусульманських країн військовим втручанням іноземців у справи регіону. Погоджуючись надавати допомогу, багато ісламських держав обирали найменш обтяжливі для себе заходи і забороняли використовувати свою територію для нанесення військових ударів по Афганістану.

Рада складалась з Бахрейну, Кувейту, Оману, Катару, Саудівської Аравії та Об'єднаних Арабських Еміратів. Кілька членів дозволили США розміщувати військову техніку на своїй території для підтримки операцій США на випадок непередбачених обставин.

Султан Оману надав дозвіл Сполученим Штатам на використання об'єктів, доступ до яких США отримали з 1980 року, включаючи аеродроми в Себе, Тумраті та острові Масіра. Уряд Катару заявив, що Сполучені Штати зможуть користатися великою авіа базою Al Udaid, якщо це буде потрібно.

Уряд Саудівської Аравії дозволив Сполученим Штатам використовувати авіа базу принца Султана для координації повітряних операцій над Афганістаном. Однак оскільки у ісламських країнах пройшли акції на підтримку фундаменталістів, Сполучені Штати та Саудівська Аравія погодилися не оприлюднювати співробітництво. Це змушувало уряди ряду країн співпрацювати з США на умовах анонімності або без розкриття конкретних пунктів допомоги [9].

Саудівська Аравія, яка є домом для сім'ї бін Ладена, також погодилась надавати Сполученим Штатам розвідувальну інформацію та дозволити здійснювати проліт, заправку та матеріально-технічну підтримку операцій США.

Іран заявив, що не приєднається до антитерористичної коаліції США і підтримує дипломатичне врегулювання конфлікту. Іран залишався стійким противником талібів і надавав зброю опозиційному Північному Альянсу. Він також закрит кордон з Афганістаном. У відповідь на прохання адміністрації Буша, Іран погодився на здійснення пошуково-рятувальних операцій.

Китайський уряд, побоюючись заворушень мусульманських уйгурів на заході країни також приєднався до коаліції та ділився розвідданими про діяльність талібів в регіоні з США. Китай також посилив безпеку кордонів у західному регіоні Сінцзян, що межує як з Пакистаном, так і Афганістаном. Судячи з усього, Пекін був незадоволений активізацією ісламістів в тій же мірі, що і появою військ США в своєму стратегічному тилу.

Таким чином, США швидко заручились підтримкою сусідніх з Афганістаном країн для початку першого етапу війни з тероризмом. На початку жовтня 2001 р. в Індійському океані та Перській затоці були розгорнуті удари американські угруповання, нанесені бомбові удари по Кабулу і ряду міст півдня, південного сходу та півночі країни. Важливу роль в операції зіграли війська Північного альянсу. Країни Центральної Азії внесли вагомий вклад в перекидання гуманітарної допомоги Афганістану.

Список використаних джерел

1. Сет Дж. Джонс. Война США в Афганистане. На кладбище империй / Сет Дж. Джонс, 2013. – 480 с. – (Ексмо). // Set Dzh. Dzhons. Vojna SShA v Afganistane. Na kladbishhe imperij / Set Dzh. Dzhons, 2013. – 480 s. – (Eksmo).
2. Woodward R. Bush at War [Електронний ресурс] / Woodward R. // SIMON & SCHUSTER – Режим доступу: file:///Users/user/Desktop/Bob+Woodward+-+Bush+At+War+(America-911-WTC-Bush-Neocons-Terrorism-Fascism-Iraq).pdf.
3. Douglas J. Feith. War and Decision: Inside the Pentagon at the Dawn of the War on Terrorism / Douglas J. Feith, 2008.
4. Gerleman D., Stevens J., Hildreth S. Operation Enduring Freedom: Foreign Pledges of Military & Intelligence Support, Congressional Research Service [Електронний ресурс] / Gerleman D., Stevens J., Hildreth S. – Режим доступу: https://archive.org/stream/6207OperationEnduringFreedomForeignPledgesofMilitaryIntelligenceSupport-crs/6207%20Operation%20Enduring%20Freedom_%20Foreign%20Pledges%20of%20Military%20%20Intelligence%20Support_djvu.txt.r
5. The Institute Covers the Globe [Електронний ресурс] // USIP. Peace Watch. – 2002. – Режим доступу: http://www.usip.org/sites/default/files/resources/pw0802.pdf.
6. The National Security Strategy of the United States of America [Електронний ресурс]. – 2002. – Режим доступу: https://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf.
7. Князев А. А. История афганской войны 1990–х годов и превращение Афганистана в источник угроз для Центральной Азии / Князев А. А. – Бишкек, 2002. // Knyazev A. A. Istoriya afganskoj voiny 1990–x godov i prevrashhenie Afganistana v istochnik ugroz dlya Centralnoi Azii / Knyazev A. A. – Bishkek, 2002.
8. U.S. Department of Defense, «Secretary Rumsfeld Press Conference with President of Uzbekistan», Office of the Assistant Secretary of Defense (Public Affairs), October 8, 2001.
9. Rumsfeld Meets Omani Monarch in Tent by the Sea // American Press Ser – vices. 2001. October 4.

Zymenkova V. V., PhD student of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Department of international relations and foreign policy (Ukraine, Kyiv), v.zymenkova@gmail.com

US counterterrorist operation in Afghanistan: military-political aspects of planning

An analysis of US planning for the first phase of the war on terror that took place after the intervention in Afghanistan after the September 11, 2001 attacks. The article focuses on the US receiving the necessary rights of flight and deployment of

US and NATO troops in the Gulf and Central Asia, the use of the Russian factor and the Pakistan's support.

Keywords: *Afghanistan, USA, Operation Enduring Freedom, NATO, The Taliban, al-Qaeda, geopolitics, US foreign policy, Central Asia.*

* * *

УДК 327(430:477)«2013/2016»(045)

Хімяк А. В.,
керівник проєктів і програм, Відділ розвитку,
Український католицький університет
(Україна, Львів), andriy_khimiak@ucu.edu.ua

Роль ФРН у врегулюванні російсько–українського конфлікту

Основною метою статті є дослідити ініціативи ФРН щодо спроб мирного врегулювання російсько–українського конфлікту, зокрема участь ФРН в організації переговорів у «жневському» та «нормандському» форматах, підписанні Мінських домовленостей, запровадженні та продовженні економічних санкцій проти Росії, а також проаналізувати роль ФРН в подальшому розвитку співпраці України з ЄС та НАТО. Основними методами дослідження є історичний метод та метод порівняльного аналізу, а також системний підхід. Саме ця методологія дозволила автору детально проаналізувати проблематику дослідження і зробити аргументовані висновки. Зокрема, важливим висновком є те, що саме ФРН однією з перших країн виступила на підтримку України в її прагненні стати інтегральною частиною європейської спільноти, виступила ініціатором об'єднання країн–членів ЄС та НАТО в одній спільній позиції, яка засуджує російську агресію проти України, а також першою серед європейських країн суттєво переглянула свою зовнішню політику на пострадянському просторі загалом, і двосторонні відносини з Росією зокрема.

Ключові слова: *європейська безпека, «гібридна війна», ЄС, НАТО, зовнішня політика Німеччини, Ангела Меркель, Євромайдан, російська агресія проти України, російсько–український конфлікт, міжнародна підтримка України, переговори у «жневському форматі», переговори у «нормандському форматі», Мінські домовленості (Мінськ–1, Мінськ–2).*

Анексія Криму, окупація частини Донецької та Луганської областей, повномасштабна «гібридна війна» проти України, тисячі жертв та десятки тисяч біженців є наслідком російської агресії проти України, яка стала одним з найбільших викликів європейській безпеці в постбіполярний період. Незважаючи на переважачу силу Росії в економічному та у військовому аспектах, Україні вже протягом трьох років вдається протистояти російській агресії, яка викликала надзвичайно негативну реакцію міжнародних організацій та всіх провідних країн світу. Можна легко назвати цілий ряд факторів, завдяки яким Україні вдається стримувати просування проросійських бойовиків, які підтримуються військовою технікою та підрозділами російської регулярної армії, даліше в глибину нашої країни. Це і самопожертва українських воїнів, і клопітка робота волонтерів, і підтримка місцевого населення, яке на прикладі окупованих районів Донецької та Луганської областей дуже швидко зрозуміло, що означає насправді мати справу з Росією. Але окремо варто відзначити важливу роль в допомозі Україні, яку відіграли західні держави та міжнародні організації. В цей нелегкий час, час нових викликів і загроз міжнародній безпеці, західний світ об'єднався в одній позиції щодо російсько–українського конфлікту. Важливу роль в цій позиції, яка засуджує агресивну політику Росії, і об'єднанні держав ЄС щодо цього питання – відіграла ФРН, і особисто канцлер Німеччини Ангела Меркель. Більше того, можна зробити припущення, що саме російська агресія в Україні стала тим вирішальним чинником, який заставив керівництво ФРН суттєво переглянути свою політику

на пострадянському просторі. До цього моменту, Німеччина активно співпрацювала з Росією в багатьох сферах, зокрема в енергетичній. Але після анексії Криму Росією та окупації частини Донбасу – ФРН суттєво переглянула свої двосторонні відносини з Росією. Саме тому дослідження ролі ФРН у спробах врегулювання російсько–українського конфлікту є надзвичайно важливим для української науки.

Все більше українських науковців починають досліджувати не лише загальні аспекти нових викликів і загроз європейській безпеці, зокрема російсько–український конфлікт, але й спроби інших держав допомогти Україні врегулювати конфлікт з Росією мирним шляхом. ФРН, як одна з найбільш впливових держав світу, викликає велике зацікавлення українських науковців. Зокрема, варто відзначити статті таких вчених, як Ю. Радковець, Т. Сидорук, В. Кравченко, О. Гільченко, Д. Верютіна, У. Спід та ін.

Основним завданнями даної статті є не лише дослідити роль ФРН в спробах врегулювання російсько–українського конфлікту, але й висвітлити роль ФРН в подальшому розвитку відносин України з ЄС та НАТО, а також проаналізувати, яким чином російсько–український конфлікт вплинув на зміну зовнішньої політики ФРН на пострадянському просторі загалом, та зміну двосторонніх відносин ФРН та Росії зокрема.

Загалом, збройна агресія Росії проти України, зміна кодонів в Європі силовим шляхом, де-факто збройний конфлікт в Європі – все це викликало надзвичайно негативну реакцію міжнародних організацій та всіх провідних країн світу. І саме активна позиція ФРН на підтримку України багато в чому вплинула на позиції інших країн ЄС щодо Росії. І позиція Ангели Меркель була послідовною від самого початку. Ще з початку Євромайдану ФРН виступала за мирне врегулювання конфлікту тоді ще між мирними протестувальниками в Києві і авторитарним режимом президента України Віктора Януковича. За ініціативи ФРН, ще 7 грудня 2013 р. Європейський парламент закликав В. Януковича не застосовувати каральних заходів проти мирних демонстрантів. Саме представник ФРН Е. Брок найбільш активно виступав на засіданні Європарламенту [1]. Тоді українська влада не прислухалася до цих закликів, і продовжила силове придушення протестів. Але оскільки протести не припинилися, вже в наступному зверненні Європарламенту було вперше згадано про можливість застосування санкцій. Правда цього разу проти українських посадових осіб, яких підозрювали в причетності до силового придушення протестів. Тому вже 12 грудня 2013 р. Європарламент ухвалив спеціальну резолюцію щодо доцільності проведення дострокових виборів президента в Україні [1]. На жаль це не дало ніякого ефекту і сутички продовжилися, а з 18 січня 2014 р. переросли в збройні протистояння. Посли ФРН та Великобританії в Україні, а також віце-президент Європейського парламенту звернулися до В. Януковича з попередженням, що в разі застосування проти протестувальників вогнепальної зброї – ЄС може взагалі припинити офіційні стосунки з Україною [1]. На деякий час ситуація стабілізувалася, але напруга залишалася. Тому українське питання було одним з ключових на Мюнхенській конференції з безпеки, яка відбувалася в ФРН на початку лютого